בס"ד

מה בדף

שינון הדף היומי בדרך קצרה

לע"נ הרה"ג ר' יצחק אלחנן בן ר' שרגא פיבל גיברלטר זצ"ל

הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@ GMAIL.COM

עירובין מט-נה

גליון 39 פרשת האזינו תשפ"א

דף מט שמואל אמר לרב יהודה שלדעת חכמים כל ג' החצירות אסורות זו בזו, ובברייתא שנו כדברי שמואל שבג' חצירות הפתוחות זו לזו ולרה"ר אם עירבו החיצונות עם האמצעית כל אחת מביאה מביתה ואוכלת ומחזירה את המותר לביתה ולחכמים שלשתן אסורות, ושמואל לשיטתו שחצר שהיא בין ב' מבואות אם עירבה עם שתיהם אסורה עמם ואם לא עירבה עמם היא אוסרת עליהם, ואם היא רגילה לאחת מהמבואות אוסרת לאותו מבוי ואינה אוסרת לשני. ואמר רבה בר רב הונא בשם שמואל שאם עירבה עם השני שאינה רגילה בו, הותר הרגיל בה, ואם עירב הרגיל לעצמו ואותו שאינה רגילה בו לא עירב וגם היא לא עירבה, דוחים אותה אצל אותו מבוי משום מדת סדום שלא לאסור סתם.

רב יהודה אמר בשם שמואל **אומר** שאם אחד מקפיד שאחר לא יאכל העירוב נאסר שהוא נקרא עירוב שמערב בין כולם, ולר' חנינא העירוב מועיל אלא שנקרא מאנשי ורדינא שהם קמצנים, ושמואל סובר שמי שמחלק את העירוב בב' כלים אינו עירוב כי שמו עירוב, ולכאורה זה כב"ש שסוברים שחמשה שנתנו עירוב בב' כלים אינו עירוב, ויש לומר שב"ה חלקו דוקא כשנתנו בכלי אחד והוא לא הספיק, אך אם חלקו מתחילה בב' כלים גם לב"ה אינו עירוב, וצריך לחדש את ב' הדינים שיש מקום לומר שדוקא כשמקפיד לא מועיל אך בב' כלים שאינו מקפיד יועיל, ואם היינו אומרים שבב' כלים לא מועיל אך אם מקפיד מועיל כיון שהוא בכלי אחד, ר' אבא אמר לרב יהודה בבית הבד של ר' זכאי ששמואל אמר שבית שנותנים בו העירוב אינו צריך לתת פת, ולכאורה הטעם הוא שמה שמונח בסל זה כמונח כאן, ומדוע כשמקפיד סובר שמואל שאינו מועיל, ורב יהודה אמר שיש לחלק שכשהעירוב כאן כולם דרים כאן, אך כשמקפיד אינו נקרא עירוב.

שמואל סובר שעירוב הוא משום קנין שלכולם יש חלק ברשות, ומה שלא קונים במעה כי אינה מצויה בער"ש, וגם אם עירב במעה אינו קונה שמא יאמרו שהעיקר זה מעה וכשלא יהיה מעה לא יערבו בפת ויתקלקל העירוב, ורבה סובר שעירוב הוא משום שהדירה של כולם בעירוב, והנ"מ ביניהם אם מועיל כלי, שלרבה לא מועיל ולשמואל יועיל, ופחות משוה פרוטה לרבה יועיל ולשמואל לא, **עמוד ב** ולרבה מועיל קטן ולשמואל לא מועיל קטן שאינו בר קנין, ואביי מקשה ממה ששנינו שחמשה שגבו עירובן כשמוליכים אותו למקום אחר אחד מוליך ולכאורה רק הוא קנה או דר ואיך מועיל לכולם, ורבה תירץ שמועיל מדין שליחות גם לקנין וגם לדירה, ורבה אמר בשם רב חמא בר גוריא שרב פסק בג' חצירות כר"ש.

משנה מי שהלך בדרך והחשיך לו, והוא הכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו אינו מועיל ואם אמר שביתתי בעיקרו מועיל שילך ממקום רגליו אלפים עד עיקרו, ואחר כך אלפים עד ביתו וא"כ הוא הולך ד' אלפים אמה אחר חשיכה בהיתר, ואם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי יש לו ממקומו אלפים לכל רוח, לר' חנינא בן אנטיגנוס יש לו אלפים לכל רוח בעיגול, ולחכמים אפילו מרובעת כטבלא והוא מרויח את הזויות, ועל זה אמרו העני מערב ברגליו ולר"מ דוקא עני ולר' יהודה גם עשיר ואמרו לערב בפת להקל על העשיר שלא יצטרך ללכת ברגליו. **גמרא** לרב מה שהמשנה אומרת שביתתי תחתיו לא אמר כלום שאינו יכול ללכתם גם לאותו אילן ולשמואל לא מועיל לביתו אך יכול ללכת לתחתיו ונעשה המקום תחת האילן כחמר גמל לב' הכיוונים, שאם מודד מהצפון מודדים לו מהדרום ואם מודד מהדרום מודדים לו מהצפון, כיון שאין לו מקום ברור תחת האילן שנופו נמשך הרבה אמות.

דף נ רבה מבאר בדעת רב שלא הועיל כלום כיוון שהוא לא סיים מקום תחת האילן וללישנא בתרא טעמו של רב שכל דבר שאינו מועיל זה אחר זה שאין ב' שביתות, אינו מועיל גם בבת אחת, וההבדל בין ב' הטעמים הוא כשאמר שיקנו לו ד' אמות מתוך ח' שלא סיים מקום, אך לטעם השני כיון שאמר ד' אמות בלבד זה מועיל, אביי הקשה לטעם השני של רבה שכתוב שמי שמרבה במעשרות פירותיו מתוקנים אך המעשרות מקולקלים כיון שלא תיקן אותם, ואם נאמר שמה שאינו בזה אחר זה לא מועיל בבת אחת א"כ לא יחול כלל שם מעשר, ויש לחלק שבמעשר מועיל כי יכול לחלק אפילו חיטה אחת שחציה יקדש וחצי לא, ואין להוכיח ממעשר בהמה שאי אפשר להקדיש חציו ורבה אמר שאם יצאו שנים בעשירי וקראם עשירי יש קדושה בעשירי והאחד עשר, וחל קדושה על שניהם למרות שאינם בזה אחר זה, ויש לחלק שמעשר בהמה חל בטעות בזה אחר זה שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתם קדושים, ואין להוכיח מתודה שלא חלה בטעות ולא בזה אחר זה, ונחלקו במי ששחט תודה על שמונים חלות, שלחזקיה קדשו מ' מתוך פ' ולר' יוחנן לא קדשו כלל, ויש לומר שריב"ל ביאר שם שלכו"ע אם אמר יקדשו מ' מתוך פ' שקדוש ואם אמר לא יקדשו מ' אלא אם יקדשו פ' לא חל קדושה ונחלקו כשקדש כך בסתם שלחזקיה הוא מתכוון לאחריות והביאם על תנאי **עמוד ב** ולר' יוחנן הוא התכוון לקרבן גדול ואינו חל. אביי אומר שהמשנה דיברה באילן שתחתיו י"ב אמה ואם אין תחתיו י"ב אמה יכול לברור שיעור שביתה לביתו תחת האילן כי ודאי עד ביתו יש פחות מאלפים מכל מקום תחת האילן, ורב הונא בר רב יהושע דוחה שמי אמר שכוונתו לד' אמות שבאמצע אולי כוונתו לאלו שבצד אחר וא"כ נגמרו האלפיים לפני ביתו, והוא מעמיד המשנה שמדובר מח' אמות ומעלה ופחות מח' אמות מכל כיוון שהוא תחת העץ יש אלפים עד מקצת ביתו, יש ברייתא כדברי רב ששנינו שמי שבא בדרך והחשיך לו והכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו אינו מועיל ואם אמר שביתתי במקום פלוני יכול ללכת עד אותו מקום וכשהגיע אליו הולך אה כולו וחוצה לו אלפיים אמה ודוקא מקום מסוים כגון תל גבוה י' טפחים וגודלו מד' אמות עד בית סאתים או בקעה שעמוקה מי' טפחים וגודלה מד' אמות עד בית סאתים ובמקום שאינן מסוים יש לו רק ד' אמות, ואם היו ב' בנ"א ורק אחד מהם מכיר זה שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר והמכיר אומר שביתתי במקום פלוני מועיל ודוקא כשאמר מקום מסוים ואם לא סיים ד' אמות אין לו כלל ולא יזוז ממקומו, ושמואל יעמיד את הברייתא הזו כשיש ממקומו עד האילן אלפיים ועוד ד' אמות ואם יעמיד את עצמו בצד האילן הוא יהיה מחוץ לתחום ואם סיים ד' אמות יש לו ואם לא לא יזוז, ויש ברייתא כשמואל שאם טעה ועירב לב' רוחות או שחשב שעירבו לו לב' רוחות או שאמר לעבדיו צאו וערבו לי ואחד עירב לדרום ואחד עירב לצפון הולך לצפון עד אלפיים מערובו לדרום והולך לדרום עד אלפיים מערובו לצפון, ואם התחום בדיוק אלפיים מכל צד לא יזוז ממקומו, ולא קשה על רב שהוא תנא שיכול לחלוק על ברייתות.

האומר שביתתי בעיקר האילן יכול ללכת אלפיים עד עיקרו ועוד אלפיים עד ביתו והולך ד' אלפיים.

דף נא רבא סובר שזה מועיל רק באופן שלו היה רץ היה מגיע לעיקר עד חשיכה, ומה שכתוב חשיכה **לו** היינו שעד שיגיע לביתו יחשיך, וללישנא בתרא הכוונה שיחשיך לו אם ילך בנחת אך אם ירוץ יגיע קודם חשיכה, רבה ורב יוסף הלכו בדרך בער"ש ואמר רבה שביתתנו תחת דקל שנסמך אחיו עליו, ורב יוסף אמר שביתתנו תחת דקל שבעליו פטור ממס ואמר לו רבה איני מכירו, אמר לו רב יוסף שיסמוך עליו כמו ר' יוסי שאומר שאם אחד אינו מכיר מוסר שביתתו למכיר, ואמנם ר' יוסי לא שנה כך ורב יוסף אמר לו שר' יוסי אומר כך שיקבל ממנו שהלכה כמותו שנימוקו עמו.

המקור לאלפים אמה בתורה הוא מהפסוק **שבו איש תחתיו** שזה ד' אמות **אל יצא איש ממקומו** זה אלפיים, ורב חסדא מבאר שלומדים גזירה שוה מקום ממקום ומקום מניסה וניסה מניסה ונגבול מגבול וגבול מגבול מחוץ וחוץ מחוץ, שכתוב **ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה** ולא לומדים **מקיר העיר וחוצה אלף אמה** שעדיף ללמוד מחוץ ולא מחוצה, ואף שר' ישמעאל אומר שניתן ללמוד גז"ש שיבה מביאה לענין נגעי בתים שגם כשבא הכהן סוף שבוע ראשון חולץ קוצה וטח את אבני הבית, אך זה כשאין דומה יותר, וכשיש דומה יותר לומדים ממנו.

יש להקשות בדעת ר' חנינא במשנה שהתחום עגול, שאם לומדים מהפסוק של הלויים נלמד משם גם שהפיאות של הריבוע הם בכלל האלפים אמה ואם לא לומדים גז"ש מהיכן למדו אלפיים אמה, ויש לומר שאמנם הוא לומד גז"ש אלא שכתוב בלויים זה יהיה **להם** מגרשי הערים שרק ללויים יש פיאות ולא לשובתי שבת, ורבנן לומדים שכזה יהיה כל שובתי שבת, ר' אחא בר יעקב לומד מזה שגם במעביר ד' אמות ברה"ר חייב רק כשמעביר גם את האלכסון של הד' אמות והיינו עוד חומש, רב פפא אמר שרבא בחן אותם בדין עמוד ברה"ר הגבוה י' ורחב ד' אם צריך הן ואלכסונם ואמר לו שגם זה לומדים מרב חנניה שלומדים מלויים כזה יהיה כל שובתי שבת.

ר"נ אומר שנחלקו במשנה בעשיר שאמר שביתתי במקומי **עמוד ב** שלר"מ הקילו רק בעני ולא בעשיר ולר' יהודה עיקר עירוב ברגל ואם אמר במקום פלוני לכו"ע רק עני ומה שר"מ אומר זה הוא שאמרו מדובר במי שאינו מכיר או שאינו בקי, ור יהודה אומר לא אמרו מערבין בפת אלא להקל, ולרב חסדא נחלקו כשאמר שביתתי במקום פלוני שלר"מ רק עני ולר' יהודה גם עשיר ואם אמר שביתתי במקומי גם לר"מ מועיל בעשיר כי עיקר העירוב ברגל ור"מ אמר זה הוא שאמרו על מי שבא בדרך והחשיך לו, והמילים לא אמרו לערב בפת אלא להקל זה לכו"ע, ויש ברייתא כדעת ר"נ שבין עני בין עשיר מערבים בפת ור"מ אמר שלא יצא עשיר ויאמר שביתתי במקומי כי מערבים בדרך רק למי שהחשיך לו, ולר' יהודה גם עשיר מערב ברגל ולכן גם הוא יכול לצאת מהעיר ולומר שביתתי במקומי, וכן התירו לבעה"ב לשלוח עירוב ביד עבדו בנו או שלוחו להקל עליו והיה מעשה באנשי כפר ממל ובית גוריון בארומא שכשחילקו גרוגרות וצימוקים לעניים בשני בצורת העניים מכפר שיחין וכפר חנניה החשיכו על התחום ובאו בבוקר לאכול. וכן מדויק במשנה שכתוב שמי שיצא ללכת לעיר שמערבים בה וחבירו החזירו מותר לו ללכת ולבני העיר אסור לדעת ר' יהודה, ורב הונא הסביר את החילוק בינו לאחרים, שאם היה לו ב' בתים שיש ביניהם ב' תחומי שבת שהוא נחשב כעני כיון שרוצה לצאת לדרך ואילו אנשי העיר הם עשירים, ורואים כדעת ר"נ ששביתתי במקום פלוני לר' יהודה מועיל רק בעני, רב חייא בר אשי לימד את חייא בנו של רב בין עני בין עשיר, ואמר לו רב שיסיים שהלכה כר' יהודה, רבה בר רב חנן היה רגיל לבא מארטיבנא לפומבדיתא, ואמר שביתתי בציניתא שהוא מקום מסוים

דף נב ואמר לו אביי שלדעתך הלכה כר' יהודה וכמו שביאר רב חסדא שנחלקו במקום פלוני, והרי יש ברייתא כר"נ אמר לו אני חוזר בי.

רמי בר חמא הסתפק בנותן את עירובו אם יש לו ד' אמות לקנות מקום חוץ מהאלפיים, ואמר לו רבא שכתוב במשנה שאמרו לערב בפת להקל על העשיר ואם נאמר שאין לו זכות ד' אמות א"כ זה חומרא, ויש לומר שבכ"ז עדיף לו בלי ד' אמות מלצאת מהעיר.

משנה מי שיצא ללכת מעיר שמערבים בה וחבירו החזירו לר' יהודה מותר לו ללכת מהיכן שהיה ולאנשי העיר אסור, ולר"מ מי שיכול לערב ולא עירב הוא כחמר גמל, ויש לו רק ממקום שהוא עד ביתו ולא מעבר לביתו. **גמרא** רב הונא מבאר שמדובר שיש לו ב' בתים וביניהם ב' תחומי שבת ולו מותר כיון שיצא לדרך והוא כעני אך שאר אנשי העיר הם כעשירים, וכן שנו בברייתא שלר' יהודה מי שיש לו ב' בתים וביניהם ב' תחומי שבת אם החזיק בדרך קנה עירוב, ור' יוסי בר' יהודה מוסיף שאם מצאו חבירו ואמר לו לון פה שעכשיו זמן חום או קור יכול להשכים בבוקר וללכת, ואומר רבה שלכו"ע צריך לומר ונחלקו אם צריך להחזיק ולרב יוסף לכו"ע צריך להחזיק ונחלקו אם צריך גם לומר, ומה שאומר עולא שמי שהחזיק בדרך והחזירו חבירו הוא מוחזר ומוחזק ולכאורה אין אפשרות לשניהם, אלא הפירוש הוא שאף שהוא מוחזר הוא מוחזק ללכת וזה כדעת רב יוסף לדעת ר' יוסי בר' יהודה, רב יהודה בר אישתא הביא סלסילת פירות לרב נתן בר הושעיא כשהלך עזבו אחר שירד מדרגה, ואז הוא כהחזיק בדרך, ואז אמר לו לון כאן ומחר תמשיך ללכת, **עמוד ב** ולכאורה זה כדעת רב יוסף בדעת ר' יוסי בר יהודה וניתן לומר שזה כרבה בדעת ר' יהודה. מה שר"מ חלק במשנה אצלנו בספק אף שזה משנה לעיל בספק עירוב ורב ששת אומר שר"מ מחדש כאן שלא רק בספק עירוב הוא כחמר גמל אלא גם כשודאי לא עירב הוא כחמר גמל.

משנה מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ולר"א אם יצא שנים יכול להכנס, יצא שלש לא יכנס. **גמרא** ר' חנינא אומר שאם רגלו אחת בתחום ושניה חוץ לתחום לא יכנס שנאמר בפסוק **אם תשיב משבת רגלך** אפילו רגל אחת, והברייתא שאומרת שאם רגלו אחת חוץ לתחום יכנס היא כדעת אחרים שהולכים אחר רוב גופו. וללישנא בתרא לר' חנינא רגלו אחת חוץ לתחום יכנס שקוראים הפסוק רגליך בלשון רבים והברייתא שאומרת לא יכנס היא כאחרים שהולכים אחר רוב גופו.

שנו בברייתא שלר"א אחת יכנס ושתים לא יכנס שהמשנה דיברה שהוא הלך אמה אחת ועומד בשניה שיכנס והברייתא מדברת שהלך שתים ועומד בשלישית שלא יכנס, והברייתא שאומרת שלר"א אפילו אמה אחת לא יכנס, מדברת על המודד בעצמו כשהחשיך לו בדרך, ומדד אלפיים בינוניות ומודד אלפים בדיוק ואפילו אם המידה נגמרת במערה. **משנה** מי שהחשיך לו חוץ לתחום ורואה שהוא קרוב לתחום לא יכנס אפילו אמה אחת, ולר"ש יכול אף ט"ו אמה שאין המודדים ממצים את המדה עד סופה מפני הטועים. **גמרא** היינו מפני טועי המידה.

פרק כיצד מעברים

משנה כיצד מעברים את העיר, גם כשבית נכנס ובית יוצא או מגדל בחומה נכנס ואחד יוצא ואם היו גדודיות גבוהות י' טפחים

דף נג או גשרים או אוהלי קברים מוציאים את המדה כנגדם ועושים את העיר כטבלא מרובעת להרויח את הזויות. **גמרא** רב ושמואל נחלקו אם שנו במשנה **מעברים** כאשה עוברה או **מאברים** מלשון תוספת אברים. וכן נחלקו במערת המכפלה אם היא ב' בתים אחד מתוך השני או כעלייה על גבי בית, ולדעה זו מובן לשון מכפלה שיש לה שני תקרות ולדעה השניה מכפלה הכוונה שכפולה בזוגות. כמו שדרשו בפסוק ממרא קרית הארבע ד' זוגות: אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה, וכן נחלקו על אמרפל אם שמו נמרוד וכינויו אמרפל שאמר והפיל את אברהם לכבשן, או ששמו אמרפל וכינויו נמרוד שהמריד את כל העולם בה', וכן נחלקו בפסוק ויקם מלך חדש על מצרים אם הוא חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו שלא כתוב וימת וימלוך, ולפי זה מה שכתוב אשר לא ידע את יוסף היינו שעשה עצמו כלא ידע.

ר׳ יוחנן אמר שהוא גדל אצל ר׳ אושעיא בריבי ולמד אצלו רק דבר אחד במשנתינו כיצד מאברים את הערים בא׳ ואמנם אמר ר׳ יוחנן שלר׳ אושעיא היו י״ב תלמידים וגדלתי ביניהם י״ח ימים ולמדתי לב כל אחד וחכמת כל אחד מהם, יש לומר שלא למד שם שמועות חוץ ממשנה זו או שבמשניות הוא למד רק משנה זו, וכשלמדו אצלו היו ישבים ד׳ אנשים באמה אחת ורבי אמר כשלמדו אצל ר״א בן שמוע היו לומדים ו׳ אנשים באמה, ור׳ יוחנן אמר על ר׳ אושעיא שהוא היה בדורו כר״מ בדורו שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, ועוד אמר שליבם של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתח היכל ושלנו כמלא נקב מחט סדקיח, הראשונים זה ר״ע ואחרונים ר״א בן שמוע או שראשונים ר״א בן שמוע ואחרונים זה ר׳ אושעיא הגדול, ואביי אמר שאנו מבינים בקושי כיתד שנעץ בגדר, ורבא אמר שאנו כאצבע בשעוה קשה להבין סברא, ורב אשי אמר שאנו כאצבע בבור לשכחה שזה בקלות.

רב יהודה אמר בשם רב שבני יהודה שהקפידו על לשונם נתקימה תורתם בידם ובני גליל שלא הקפידו על כך לא התקימה אך אין זה תלוי בהקפדה אלא שבני יהודה דייקו בלשונם ועשו סימנים לתלמודם, ובני גליל לא, ובני יהודה למדו מרב אחד ובני גליל לא, רבינא הוסיף שבני יהודה לימדו לאחרים ובני גליל לא, וכן שאול המלך לא לימד ודוד כן, ולכן כתוב עליו **יראיך יראוני וישמחו** ואצל שאול כתוב **בכל אשר יפנה ירשיע**, **עמוד ב** שלא הורה כהלכה, ור׳ יוחנן אומר שהקב״ה מחל לו על עוון נוב ששמואל אמר לו אתה ובניך עימי והיינו במחיצתי, אמר ר׳ אבא יש מי שישאל את בני יהודה אם שנו במשנה מאברים או מעברים, וכן לענין בכור עכוזו או אכוזו ובאמת הם ידעו שיש שונה מאברים ויש שונה מעברים, וכן יש שונה עכוזו ויש שונה אכוזו, והיה מקרה שראו שבני יהודה מדייקים שפעם בן יהודה שאל למי יש למכור טלית ושאלוהו באיזה גוון ואמר כתרדים על אדמה, ופעם גלילי אחד שאל, **אמר** למי, אמרו לו גלילי שוטה מה כוונתך, חמור לרכוב או יין לשתות או צמר ללבוש או כבש לשחוט, אשה אחת רצתה לומר לחברתה בואי והאכילך חלב ואמרה לה תוכליך לביא, אשה אחת באה לפני הדיין ואמרה מרי כירי תפלה הות לי וגנבוך מין כאילו שגנבו הדיין וכוונותה שגנבו לה טבלה, והיא היתה כזו שאם היתה עליך לא היו מגיעים רגלך על הארץ והתכוונה לטבלה ואמרה על הדיין, כשאמתו של רבי רצתה לדבר בלשון חכמה אמרה העלת נוקפת בכד ואז ידאו הנשרים לקיניהם והתכוונה שילכו התלמידים לבתיהם, וכשרצתה שיחזרו אמרה נסיר מגופת החבית השניה ותצוף העלת בכד כאניה ההולכת בים. כשר׳ יוסי בר אסיין היה מדבר בלשון חכמה הוא אמר עשו לי שור במשפט והיינו תרדין בהר מסכן והיינו חרדל וכשהיה שואל איך האכסניה אמר היכן גבר זה חי והיינו אוש פי זא מה טובה יש, והיינו איך היא, כשר׳ אבהו היה מדבר בלשון חכמה היה אומר אתריגו הפחמים תרקיעו הזהבים והיינו הפחמים ויעשו לי בהם ב׳ מגידי בעלטה והיינו שיבשלו תרנגולים, אמרו החכמים לר׳ אבהו הצפיננו היכן נחבא ר׳ אלעאי, אמר להם עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו והיינו אשה כהנת או מסכת מקדשים, ואמרו לר׳ אלעאי היכן צפון ר׳ אבהו אמר להם נתיעץ במכתיר והיינו בנשיא לקבל ממנו סמיכה והנגיב ירד לנגב למפיבושת לזקינים בדרום שהיו גדולים, ר׳ יהושע בן חנניה אמר שלא נצחוהו מעולם מלבד אשה תינוק ותינוקת, שפעם הוא התארח באכסניה, ביום הראשון היא עשתה פולים ואכלם ולא נשאר כלום וכן ביום הב׳, וביום הג׳ היה מלא מלח ולא אכלתי ואמרה לי מדוע אינך אוכל אמרתי לה כבר אכלתי אמרה לי א״כ לא היית צריך לאכול לחם, ומדוע אחמול ושלשום לא השארת בצלחתך כמו שאמרו חכמים שלא משיירים פאה באלפס אך משאירים בקערה, ופעם הלכתי בשדה ושאלה תינוקת אחת איך הולך אתה בשדה אמרתי לה הדרך כבושה היא אמרה לי לסטים כמותך כבשוה. ופעם הלכתי בדרך וראיתי תינוק בפרשת דרכים ושאלתיו באיזה דרך אלך לעיר אמר לי זו דרך קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה והלכתי בקצרה וארוכה והגעתי לעיר ומצאתי שהיא מוקפת גינות ופרדסים וחזרתי ואמרתי לו שאמרת לי על דרך זו שהיא קצרה אמר לי והלא אמרתי לך ארוכה, ונשקתי על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים מגדולכם עד קטנכם.

ר׳ יוסי הגלילי הלך בדרך ומצא את ברוריה ושאל אותה באיזה דרך נלך ללוד אמרה לו אתה גלילי שוטה הרי אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה והיה לך לומר באיזה ללוד ופעם מצאה שתלמיד אחד לומד בשקט,

דף נד והיא בעטה בו ואמרה לו הרי נאמר על התורה **ערוכה בכל ושמורה** שאם התורה ערוכה ברמ״ח אברים היא שמורה ואם לא אינה שמורה, ולר״א היה תלמיד שלמד בלחישה ושכח לימודו אחר ג׳ שנים, והיה תלמיד לר״א שהתחייב שריפה למקום אמרו בב״ד של מעלה הניחו לו שהוא שימש אדם גדול, ושמואל אמר לרב יהודה חביבי פתח פיך ותקרא ותשנה שיתקיים בך תלמודך ותאריך ימים, שכתוב **כי חיים הם למוצאיהם** וקוראים למוציאיהם בפה, ועוד אמר לו חטוף אכול ממונך ושתה ממנו שהעולם הזה הוא כחופה שהולך מהר, ורב אמר לרב המנונא אם יש לך ממון תיהנה ממנו **כי אין בשאול תענוג והמוות לא מתמהמה**, ואם תאמר אניח לבני **חוק בשאול מי יגיד לך**, שהם יאבדו את הממון ובני האדם כעשבי השדה הללו גדולים והללו נובלים ואין לך לדאוג על בניך.

ריב״ל אמר שההולך בדרך ללא לווי יעסוק בתורה שכתוב **כי לויית חן הם לראשך** , החש בראשו יעסוק בתורה שכתוב **לויית חן הם לראשך**, והחש בגרונו יעסוק בתורה, שכתוב **וענקים לגרגרותיך**, והחש במעיו יעסוק בתורה, שכתוב **רפאות תהיה לשרך** והחש בעצמותיו יעסוק בתורה שכתוב **ושיקוי לעצמותיך**, והחש בכל גופו יעסוק בתורה שכתוב **ולכל בשרו מרפא**, וע״ז אמר ר׳ יהודה בר חייא שמידת הקב״ה לא כמדת אדם שרפואה של חולי זה אינה טובה לזה ואילו רפואה של הקב״ה היא סם לכל גופו שכתוב **לכל בשרו מרפא**.

ר׳ אמי דרש בפסוק **כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך** שדברי תורה נעימים כששומרם בבטן וזה כשהם נכונים על השפתים. ור׳ זירא למד את זה מהפסוק **שמחה לאיש במענה פיו** שיש שמחה כשיש מענה בפיו או דורשים כך שמתי שמחה לאיש במענה פיו כשדבר בעתו מה טוב, ור׳ יצחק למד זאת מהפסוק **כי קרוב אליך הדבר מאד** מתי קרוב אליך **כשבפיך ובלבבך לעשותו**, רבא למד מהפסוק **תאות לבו נתת לו** מתי **שארשת שפתיו בל מנעת סלה** ורבא הקשה שבתחילה כתוב **תאות לבו נתת לו** וכתוב **וארשת שפתיו בל מנעת** ורבא פירש שאם זכה תאוות לבו נתת לו, ואם לא זכה רק ארשת שפתיו בל מנעת.

ר״א בן יעקב אומר שכל מקום שכתוב **נצח סלה ועד** אין לו הפסקה, **בנצח** כתוב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף, סלה שכתוב אלוקים יכוננה עד עולם סלה, ועד שכתוב ה׳ ימלוך לעולם ועד, ר״א דרש וענקים לגרגרותיך שאם אדם שם עצמו כענק שהוא רפוי על צואר והוא רואה ואינו נראה תלמודו מתקיים ואם לא אינו מתקיים, וכן מה שכתוב **לחייו כערוגת הבושם** שאם אדם שם לחיו כערוגה שהכל דשים בה וכבושם שכולם מתבשמים תלמודו מתקיים ואם לא אינו מתקיים ומה שכתוב **לוחות אבן** שאם שם לחייו כאבן שאינה נמחית וחוזר על למודו הוא מתקיים בידו ואם לא אינו מתקיים, ומה שכתוב חרות על הלוחות שאם לא היו נשברים הלוחות הראשונות לא היתה התורה משתכחת כלל, ור׳ אחא בר יעקב דרש שכל אומה ולשון לא היתה שולטת על ישראל שדורשים מלשון חירות. ורב מתנה דרש **ממדבר מתנה** שאם אדם שם עצמו כמדבר שהכל דשים בו מתקיים תלמודו בידו ואם לא לא מתקיים, לרב יוסף היה כעס על רבא בר יוסף בר חמא ובערב יו״כ אמר רבא שילך ויפייסנו וראה שמשרתו עומד למזוג לו יין במים ואמר לו שהוא ימזוג וכשטעם רב יוסף הוא אמר שזה כמו המזיגה של רבא, אמר לו אני הוא אמר לו שלא ישב עד שיפרש את הפסוק ממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, אמר לו אם אדם שם עצמו כמדבר שדשים בו כולם ניתו לו במתנה ואז נחלו הקל ועולה לגדולה שכתוב ומנחליאל **במות**, והמגיס ליבו הקב״ה משפילו שכתוב ומבמות הגיא, ואם חוזר בו הקב״ה מגביהו שכתוב כל גיא ינשא.

רב הונא דרש בפסוק **חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלוקים** שאם אדם שם עצמו כחיה שדורסת ואוכלת או שמלכלכת עצמה ואוכלת מתקיים תלמודו בידו ואום לא לא, ואם עושה כך הקב״ה מכין לו סעודה שכתוב אח״כ **תכין בטובתך לעני אלוקים**.

ר׳ יוחנן דרש בפסוק **נוצר תאנה יאכל פריה** שדברי תורה הם כתאנה **עמוד ב** שמוצאים בה טעם כל זמן שממשמשים בה כך מוצאים טעם בדברי תורה כל זמן שהוגים בהם.

ר׳ שמואל בר נחמני דרש בפסוק **אילת אהבים ויעלת חן** שדברי תורה כאילת שרחמה צר וחביבה כל שעה על בועלה כך דברי תורה חביבים תמיד על לומדיהם, ויעלת חן שמעלה חן על לומדיה, **דדיה ירווך בכל עת** כמו שהתינוק מוצא חלב בדדים כל זמן שממשמש בהם כך בדברי תורה מוצאים טעם כל זמן שהוגים בהם, באהבתה תשגה תמיד כמו שר״א בן פדת היה עוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון ופעם רצה מישהו לגנוב לו את סדינו ומצא בו שרף.

רב ענן דרש בפסוק **רוכבי אתונות צחורות ישבי על מדין** שזה נאמר על ת״ח שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה **צחורות** שעושים אותה כצהרים, ישבי על מדין שדנים דין לאמיתו, **והולכי** אלו בעלי מקרא, **על דרך**, אלו בעלי משנה **שיחו** אלו בעלי תלמוד שכל שיחתם דברי תורה.

ר״א בן עזריה דרש בפסוק **לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה** שלא יאריך ימים צייד הרמאי שלומד ולא חוזר, רב ששת ביאר צייד הרמאי יחרוך והיינו כששובר את הכנף מיד, ורב דימי פירש שצייד הצד ציפרים אם שבר כנפיהם משתמר והיינו לחזור מייד ואח״כ ילמד דברים חדשים.

רב הונא דרש **הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה** שאם אדם עושה את התורה חבילות מתמעט ואם לא ירבה, ואמר רבה שכולם יודעים את זה ועוברים על כך ור״נ בר יצחק אמר שעשה כך והתקיים בידו.

משה למד תורה שבע״פ מפי הגבורה ואהרן נכנס ומשה שנה לו ואח״כ אהרן ישב לשמאל משה ונכנסו בניו ושנה להם משה אח״כ ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן ולר׳ יהודה אהרן לימין משה ובניו לשמאל משה, ונכנסו הזקנים ומשה שנה להם ואחר ששנו הזקנים משה שנה לכל ישראל, ונמצא שאהרן שנה ד׳, בניו ג׳ וזקנים ב׳ ויצא משה ואהרן שנה, יצא אהרן ושנו בניו ויצאו בניו ושנו הזקנים נמצא שכולם למדו ד׳ ולמד מכך ר״א שאדם צריך לשנות לתלמידו ד׳ פעמים, שאם משה ששמע מהגבורה ואהרן שמע ממנו צריך ד׳ פעמים ק״ר הדיוט, ור״ע למד שאדם צריך לשנות עד שילמד שכתוב **ולמדה את בני ישראל** וצריך שיהיה סדור בפיהם שכתוב **שימה בפיהם** וחייב להראות פנים לתלמידו שכתוב **אשר תשים לפניהם** ולא למדו כולם ממשה כדי לחלוק כבוד לאהרן ובניו ולזקנים, ולא אומרים שבני אהרן ילמדו ממנו, והזקנים מהם והעם מהזקנים, שיותר יסתייע ללמוד ממשה רבינו עצמו שלמד מפי הגבורה, ולכאורה שנינו שרב ההולך בדרך הגדול מימינו וקטן משמאלו לכאורה זה כר׳ יהודה שאמר שאהרן ישב מתחילה מימין משה, ויש לומר שגם רבנן מודים לזה אלא שלא הטריחו את אהרן לקום כשבאו בניו.

לר׳ פרידה היה תלמיד שלמדו כל דבר ד׳ מאות פעמים, יום אחד כשלימדו בקשו ממנו ענין של מצוה וכשגמר ללמדו ראה שלא למד ואמר אותו תלמיד שמאז שנכנסו אליו הסיח דעתו וחשב עכשיו ילך רבו, ור׳ פרידה שנה לו שוב ד׳ מאות פעם ויצאה בת קול ואמרה האם נח לך לחיות ד׳ מאות שנה או שכל דורך יזכו לעוה״ב, אמרר׳ פרידה נח לי שכולם יזכו לעוה״ב אמר הקב״ה תנו לו זו וזו.

רב חסדא אומר שהתורה נקנית בסימנים שכתוב **שימה** והיינו **סימן** ור׳ תחליפא אמר זאת לר׳ אבהו והוא אמר שהוא דורש מפסוק אחר, **הציבי לך ציונים**, עשי סימנים לתורה כמו שכתוב **ובנה אצלו ציון** והיינו סימן, ר״א דרש את זה מהפסוק **אמור לחכמה אחותי את ומודע לבינה תקרא** עשה מודעים לתורה, ורבא דרש מזה עשה מועדים לתורה, לקבוע עת ללמד.

דף נה כמו שדרש ר׳ אבדימי בר חמא שכתוב **לא בשמים היא ולא מעבר לים היא** שאילו היתה בשמים צריך לעלות אליה ואם היתה מעבר לים צריך לעבור אליה, ורבא אמר לא בשמים שהתורה לא תמצא במי שמגביה דעתו כשמים ובמי שמרחיב דעתו כים, ור׳ יוחנן דרש לא בשמים שהיא לא תמצא בגסי הרוח ולא מעבר לים לא בסוחרים ותגרים.

עיבור העיר ארוכה כמו שהיא, עגולה עושים לה זויות מרובעת לא עושים לה זויות, צרה מצד אחד ורחבה מצד אחד, רואים כאילו היא שוה היה בית אחד כפגום יוצא או ב׳ בתים כב׳ פגומים רואים כאילו חוט מתוח עליהם ומודד ממנו והלאה אלפים אמה ואם עשויה כקשת או כמו גאם: L רואים כאילו היא מלאה בתים וחצירות ומודד משם אלפים אמה, החידוש בברייתא בארוכה שאף שהיא צרה לא מרבעים אותה, מרובעת החידוש הוא שלא צריך לרבעה כריבוע עולם לצפון ודרום, וחידשו ב׳ בתים אפילו מב׳ רוחות.

רב הונא אומר שעיר העשויה כקשת אם בין ראשיה פחות מד׳ אלפים אמה מודדים מהקו החיצוני של הקשת ואם יש יותר מד׳ אלפים אמה מודדים מהבתים עצמם בקשת, ואף שרב הונא אומר שאם נפרצה חומת העיר יותר מקמ״א ושליש נחשב כב׳ עיירות הכוונה שנפרץ מב׳ רוחות ומועיל פחות מקמ״א שיש לכל אחת קרפף של ע׳ אמה, ומרוח אחת השיעור הוא פחות מד׳ אלפים אמה, **עמוד ב** ואף שרב הונא כבר אמר כך על דברי ר״מ שנותנים קרפף לעיר ולחכמים קרפף נאמר בין ב׳ עיירות ואמר רב הונא קרפף לכל אחת ולחייא בר רב קרפף אחד לשניהם, אך אם רב הונא היה אומר רק בחומה שנפרצה היינו אומרים שזה מועיל כי בתחילה היה סתום ואם הוא היה אומר בב׳ עיירות היינו אומרים שזה בגלל שיש להם תשמיש דחוק אך כאן זה עיר אחת שנפרצה חומתה ולא יועיל בב׳ קרפיפות, לרבה בר רב הונא בין היתר לקשת צריך להיות עד אלפים אמה ולרבא בר רבה אפילו יותר, ואביי אומר שמסתבר כך כי יכול ללכת דרך בתים.

גדודיות הם ג׳ מחיצות ללא תקרה והסתפקו אם מועיל בב׳ מחיצות עם תקרה, ויש להוכיח מברייתא ואלו מתעברים עמה נפש שיש בה ד׳ על ד׳ אמות וכן גשר וקבר שיש בהם בית דירה וכן בית הכנסת שיש שם דירה לחזן ובית עכו״ם שיש בה דירה לכמרים, ואורוות ואוצרות שבשדות ויש בהם דירה וכן בורגנים ובית שבים, ואלו שלא מתעברים: נפש שהיא פרוצה מב׳ רוחות וגשר וקבר ללא בית דירה וכן ביהכנ״ס שאין בו דירה לחזן ובית עכו״ם שאין שם דירה לכמרים ואורוות ואוצרות שבשדות שאין בהם דירה ובור שיח ומערה וגדר ושובך שבתוכה ובית שבספינה, וכתוב נפש שנפרצה שאינה מצטרפת ומשמע גם כשיש תקרה ויש לדחות שמדובר בלי תקרה, בית שבים ראוי לפנות לו כלים מהספינה, והברייתא שאומרת שמערה מתעברת מדובר כשיש לה בנין מעליה והבנין עצמו לא מועיל כשלא היה בו שיעור ד׳ על ד׳.

לרב הונא יושבי צריפים בתים ניידים מודדים להם מפתח בתיהם, ורב חסדא שאל שבמחנה ישראל כתוב **ויחנו על הירדן מבית הישימות** ורבה בר בר חנה אמר בשם ר׳ יוחנן שזה היה ג׳ פרסאות וכשהיו מתפנים הם היו הולכים לאחוריהם ורואים שבאהלים מודדים מהאחרונים, ורבא מתרץ שבדגלי מדבר שהיה על פי ה׳ נחשבים כקבועים.

רב חיננא בר כהנא אמר בשם רב אשי שאם בעיר של הניידים יש ג׳ חצירות של ב׳ בתים והם נחשבים כקבועים.

רב יהודה אמר בשם רב שיושבי צריפים והולכי מדברות חייהם לא חיים ונשיהם ובניהם אינם שלהם, וכן אמר אליעזר איש ביריא שיושבי צריפים כיושבי קברים ונאמר על בנותיהם **ארור שוכב עם כל בהמה** עולא אומר שאין להם מרחצאות וכשהאנשים הולכים למרחץ מנאפים עם נשותיהם, ור׳ יוחנן אומר שהם מרגישים זה בזה בטבילה שהולכות עם חברותיהם, וההבדל ביניהם כשיש נהר סמוך לבתיהם והולכות לבד לטבול.

רב הונא אומר שאסור לת״ח לגור בעיר ללא ירק ומשמע שירק הוא דבר טוב אף שהוא מהדברים שמרבים את הזבל וכופפים הקומה ונוטלים ממאור העינים.